

2019. Izveštaj o trgovini ljudima: Srbija

US State Department

20. jun 2019.

SRBIJA: Grupa 2

Vlada Srbije ne ispunjava u potpunosti minimum standarda za eliminaciju trgovine ljudima, ali čini značajne napore u tom pravcu. Vlada je sveukupno pokazala povećanje napora u poređenju sa prethodnim periodom izveštavanja; zbog toga Srbija ostaje u Grupi 2. Pomenuti napori uključuju više osuda trgovaca ljudima, kreiranje grupe za borbu protiv trgovine ljudima i konsolidaciju istražnog procesuiranja slučajeva trgovine ljudima pod Upravom kriminalističke policije (UKP). Identifikovano je više žrtava i, nakon pet godina kašnjenja, otvoreno je prihvatilište za žrtve. Međutim, država ne ispunjava minimum standarda u nekoliko ključnih oblasti. I dalje ne postoje zvanični mehanizmi za identifikaciju žrtava, i nacionalni mehanizam upućivanja je manje efikasan zbog nedostatka jasno definisanih uloga i odgovornosti različitih državnih organa. Vlada nije dosledno primenjivala principe nekažnjavanja žrtava trgovine ljudima i sudije nisu štitile prava žrtava tokom sudskih postupaka. Nedostatak zvaničnih kriterijuma i standarda za NVO koje traže saglasnost za pružanje usluga žrtvama predstavlja prepreku NVO za dobijanje licence, ali i žrtvama za pristup asistenciji.

PRIORITETNE PREPORUKE

Formalizovati procedure identifikacije i osigurati njihovu primenu.

- Ažurirati nacionalni mehanizam upućivanja i pružiti žrtvama sve neophodne usluge podrške putem formalizacije saradnje sa NVO, delegirati posebne uloge i odgovornosti državnim službama.
- Odlučno istraživati, procesuirati i osuđivati trgovce ljudima i izricati im odgovarajuće kazne.
- Ažurirati nacionalni mehanizam upućivanja sa posebnim procedurama identifikacije i upućivanja dece.
- Primenjivati pristupe u čijem je centru žrtva i mere zaštite za žrtve koje svedoče pred sudom da bi se umanjilo zastrašivanje i retraumatizacija žrtava.
- Obučavati istražitelje, tužioce i sudije za primenu pristupa u kome je žrtva u centru u slučajevima trgovine ljudima.

- U celosti primenjivati pisana uputstva za sprečavanje kažnjavanja žrtava trgovine ljudima za krivična dela čije je izvršenje direktna posledica činjenice da su bile u lancu trgovine ljudima i izmeniti zakon tako da propisuje nekažnjavanje žrtava.
- Izdvojiti dovoljna sredstva za Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima kako bi mogao da sprovodi zaštitu žrtava.
- Uspostaviti transparentne standarde i procedure za dodelu licenci nevladinim organizacijama za pružanje podrške žrtvama.
- Poboljšati obuku državnih službenika u vezi sa podrškom žrtvama i njihovim i upućivanjem.
- Povećati napore u identifikaciji žrtava, uključujući populaciju migranata, izbeglica i tražilaca azila, kao i decu bez pratnje koja se bave uličnim prosjačenjem.
- Obezbediti inspektorima rada i tržišnim inspektorima sredstva i neophodnu obuku za kontrolu agencija za zapošljavanje i istraživanje prevara pri zapošljavanju.

KRIVIČNO GONJENJE

Država je pojačala napore u sprovođenju zakona. Član 388 Krivičnog zakonika zabranjuje trgovinu ljudima u svrhe seksualne i radne eksploatacije, i propisuje kazne koje se kreću od dve do 12 godina zatvora za krivična dela kada je žrtva odrasla osoba, i od tri do 12 godina kada je žrtva dete. Ove kazne su dovoljno stroge i, kada je u pitanju trgovina u svrhe seksualne eksploatacije, srazmerne su onima za teška krivična dela, kao što je silovanje. Istraga je vođena protiv 22 osumnjičene osobe (13 u 2017. godini). Država je krivično procesuirala 20 okrivljenih (24 u 2017. godini). Sud je osudio 19 trgovaca ljudima (13 u 2017. godini). Sedamnaest trgovaca ljudima je dobilo zatvorske kazne, a dvoje je uslovno osuđeno, ali država nije prikupila informacije ili nije izvestila o dužini izrečenih kazni. UKP je zadržala jedinicu za suzbijanje trgovine ljudima u okviru Službe za borbu protiv organizovanog kriminala. Vlada je okončala konsolidaciju nadležnosti za vršenje istraga u vezi sa trgovinom ljudima pod UKP-om; prethodnih godina ovu odgovornost delile su pogranična policija i imigraciona služba, što je ometalo istrage zbog nejasne nadležnosti i pretpostavke da trgovina ljudima mora da ima transnacionalni karakter. Vlada je uspostavila i obučila jedinice za suzbijanje trgovine ljudima u 27 regionalnih policijskih uprava sa najmanje dva policajca koji se bave isključivo problemom trgovine ljudima. Država je formirala operativnu grupu koja koordinira proaktivnim naporima u sprovođenju istraga u slučajevima trgovine ljudima i zadržala posebnu operativnu grupu koja se bavi krijumčarenjem i trgovinom ljudima, a koja takođe istražuje slučajeve trgovine ljudima.

Kancelarija Republičkog javnog tužioca (RJT) zadržala je specijalne tužioce za slučajeve trgovine ljudima, koji su bili tačka kontakta za istražne organe i pružaoce brige, i koji su pružali operativna uputstva; međutim, država nije imala sistem za dosledno upućivanje slučajeva trgovine ljudima tužiocima ili sudijama koji su obučeni i imaju iskustvo za pitanja trgovine ljudima. Stručnjaci su izvestili o pojačanoj saradnji sa kancelarijom RJT-a, ali su zabeležili da su se tužiocima suočavali sa teškoćama u razlikovanju kršenja radnog prava i prinudnog rada. Osim toga, tužiocima su često, nakon postignutog dogovora o

priznanju krivice, slučajeve trgovine ljudima u svrhe seksualne eksploatacije procesuirali kao slučajeve posredovanja u prostituciji. Država je obučila policiju i tužioce za pitanja borbe protiv trgovine ljudima i saradivala sa slovenačkom policijom koja je obezbedila obuku za finansijske istrage u slučajevima trgovine ljudima. Optužen je jedan policajac za umešanost u trgovinu ljudima.

ZAŠTITA

Vlada je pojačala napore za zaštitu žrtava. Identifikovano je 76 žrtava (40 u 2017. godini). Od tog broja 34 osobe su bile žrtve trgovine u svrhe seksualne eksploatacije, 18 osoba u svrhe prinudnog rada, dve u svrhe prinudnog prosjačenja, jedna za prinudno vršenje krivičnog dela i 21 osoba u svrhe različitih oblika eksploatacije (21 osoba je bila žrtva trgovine u svrhe seksualne eksploatacije, četiri za prinudni rad, četiri za prinudno prosjačenje, jedna u svrhe vršenja krivičnog dela i 10 osoba u svrhe različitih oblika eksploatacije u 2017. godini). Trideset dve osobe su bile deca (18 u 2017. godini), a 57 osoba su bile žene i 19 muškarci (36 žena i četiri muškarca u 2017. godini). Osobe koje su bile u prvom kontaktu sa žrtvama uputile su 193 potencijalne žrtve (142 u 2017. godini) državnom Centru za zaštitu žrtava trgovine ljudima (dalje Centar); istražni organi uputili su 89 osoba (44 u 2017. godini), organizacije socijalne zaštite uputile su 45 osoba (57 u 2017. godini), ostale državne službe uputile su 21 osobu, a 38 osoba je bilo upućeno od strane civilnog društva ili na druge načine (41 u 2017. godini).

Država i dalje nema formalne procedure identifikacije žrtava, uključujući i standardne indikatore za praćenje ranjivih grupa stanovništva. Lokalni centri za socijalni rad često nisu reagovali u slučajevima potencijalnog prinudnog prosjačenja i prinudnog rada pripadnika romske populacije. Takođe, država je koristila zastareli nacionalni mehanizam upućivanja, kome su nedostajale definisane uloge i odgovornosti za upućivanje žrtava na usluge za podršku. Centar ima dve službe, službu za koordinaciju zaštite žrtava i centar za hitan prijem žrtava (Prihvatište). Vlada je ažurirala standardne operative procedure za Centar, ali stručnjaci i dalje izveštavaju o nedostatku kontrole i transparentnosti prilikom zvanične procene žrtava. Osim toga, GRETA je izvestila da Centru nedostaje osoblje za procenu slučajeva u odgovarajućem vremenskom roku i sredstva za putovanja na lokacije gde se potencijalne žrtve nalaze da bi ih uživo intervjuisali. Posmatrači su izvestili da Centru nedostaju posebne procedure za decu žrtve trgovine ljudima. Na primer, upitnik koji se koristi u procesu identifikacije nije prilagođen deci i deca često ne razumeju pitanja. Posmatrači su zapazili da ne postoji prostor za intervju prilagođen deci i da većina socijalnih radnika nije posebno obučena za rad sa decom. Centar je obučio 45 stručnjaka iz različitih sektora u vezi sa trgovinom ljudima u populaciji migranata, 98 socijalnih radnika za identifikaciju žrtava i 40 volontera i stručnjaka za pitanja trgovine ljudima; međutim, Centar nastavlja da izveštava da mnoga relevantna ministarstva nisu smatrala da je zaštita žrtava deo njihovih odgovornosti.

Vlada nije mogla da pruži informacije o izdvojenom budžetu za zaštitu žrtava u 2017. i 2018. godini, i nije obezbedila finansiranje nevladinih organizacija bez obzira na činjenicu da se oslanjala na njihove usluge podrške i reintegracije žrtava. Iako je država zahtevala da se žrtve upućuju samo licenciranim pružiocima usluga, samo dve vrste usluga su imale ustanovljene zvanične kriterijume i standarde za licenciranje; od dve najveće NVO koje se bave pitanjima trgovine ljudima, jedna je licencirana za pružanje potpune podrške u stambenom zbrinjavanju i veštinama potrebnim za svakodnevni život, a

druga je licencirana da vodi SOS telefon za žrtve trgovine ljudima. Stručnjaci i dalje izveštavaju da je Centar uputio manje žrtava nevladinim organizacijama za podršku i pomoć. Država i NVO su obezbeđivali psihosocijalnu, pravnu, obrazovnu, medicinsku, finansijsku i podršku pri reintegraciji. Vlada je otvorila Prihvatište u februaru 2019. godine, koje je formirano za pružanje sigurnog prihvata i usluga, nakon pet godina zakašnjenja; Prihvatište ima smeštajni kapacitet za šest žrtava. Pre otvaranja Prihvatišta, jedna NVO je vodila jedino specijalizovano prihvatilište za žene žrtve trgovine ljudima. Lokalni centri za socijalni rad vode prihvatilišta za žrtve porodičnog nasilja, gde su takođe smeštali žene žrtve trgovine ljudima. GRETA je posetila prihvatilište u Sremskoj Mitrovici koje vodi lokalni centar za socijalni rad i izvestila o „dobrim uslovima za život“, ali takva prihvatilišta generalno nemaju specijalizovane programe i obučeno osoblje, što je neophodno za rad sa žrtvama trgovine ljudima. Država je zadržala svratište za decu ulice, a kada se žrtve identifikuju, vraćaju se u porodice, upućuju na hraniteljsku brigu ili se smeštaju u jedan od dva centra za decu bez roditeljskog staranja. Država nije obezbedila specijalizovan smeštaj za žrtve muškarce. Jedna NVO je iznajmila smeštaj za žrtve muškarce u skladu sa potrebama, a muškarci žrtve su imali mogućnost pristupa svim uslugama rehabilitacije koje su bile ponuđene ženama žrtvama. Centar i dalje ima protokol sa Nacionalnom službom za zapošljavanje (NSZ) povodom pomoći žrtvama u pronalaženju zaposlenja; Centar je uputio 37 žrtava NSZ-u da bi im pružio pomoć (36 u 2017. godini). Vlada je stranim državljanima obezbedila privremenu dozvolu boravka sa mogućnošću produženja do jedne godine i donela zakon koji omogućava potencijalnim žrtvama da ostanu u Srbiji tri meseca; jedna žrtva je dobila dozvolu boravka (dve u 2017. godini) i dve žrtve su produžile svoje dozvole boravka. Dve osobe iz migrantske populacije, koje su identifikovane kao žrtve, dobile su azil.

Država je kažnjavala žrtve zbog krivičnih dela koja su počinili kao direktnu posledicu toga što su bili u lancu trgovine ljudima, specifično eksploatisani u svrhe prinudnog vršenja krivičnih dela. Centar i organizacije civilnog društva su reagovali u cilju obustavljanja procesuiranja žrtava kada su za to znali, ali nisu uvek bili uspešni. Pristup žrtava uslugama podrške i pomoći nije zavisio od saradnje sa istražnim organima, ali kada bi slučaj bio prijavljen policiji, zahtevalo se da žrtve sarađuju u istrazi i da svedoče u toku krivičnog gonjenja, što je uključivalo i decu. Posmatrači su zabeležili da su srpski organi vlasti pretili nekim žrtvama da će ih teretiti za nesaradnju. Sudije nisu uvek dodeljivale status posebno osetljivih svedoka žrtvama trgovine ljudima, niti su na odgovarajući način štitile prava žrtava tokom dugotrajnih sudskih postupaka. Iako je vlada donela zakon po kome se zvanično identifikovane žrtve označavaju kao „posebno ranjiva grupa“ koja ispunjava uslove za specifičan proceduralni tretman, sudije nisu dosledno dodeljivale status „posebno osetljivih svedoka“ žrtvama trgovine ljudima, uključujući i decu; ovakav status obezbeđivao bi svedocima da svedoče bez prisustva okrivljenog i dozvoljavao svedočenje putem video-linka. Žrtve su se često pojavljivale pred svojim trgovcima i nisu bile obaveštavane kada su trgovci puštani iz pritvora. Posmatrači su izvestili da je Centar nastavio da dosledno angažuje advokate da zastupaju žrtve, ali dužina sudskih postupaka i pomoć pružena žrtvama zavisila je od pojedinačnog tužioca ili sudije. Zakon dozvoljava žrtvama da u krivičnom ili parničnom postupku protiv svojih trgovaca zatraže naknadu štete, ali su sudije nastavljale da podstiču žrtve da traže naknadu štete samo u parničnim postupcima. Parnični postupci su dugotrajni i zahtevaju da se žrtva više puta susreće sa svojim zlostavljačem; samo dve žrtve su do sada ostvarile pravo na naknadu štete.

PREVENCIJA

Država nastavlja napore u oblasti prevencije. Vlada je nastavila primenu Strategije borbe protiv trgovine ljudima za 2017–2022. i donela nacionalni Akcioni plan za 2019–2020. godinu. Vlada je izdvojila 8,02 miliona dinara (77.580 USD) za implementaciju Strategije za prve dve godine. Državni organi su potpisali memorandum o saradnji koji definiše uloge i odgovornosti u borbi protiv trgovine ljudima. Savet za borbu protiv trgovine ljudima nije se sastajao u 2018. godini (sastao se jednom u 2017. godini). Sedamnaest lokalnih uprava zadržalo je multidisciplinarnе timove za borbu protiv trgovine ljudima; međutim, posmatrači su izvestili da se većina timova nije sastajala i da su imali samo minimalne aktivnosti u 2018. godini. Država je finansirala televizijsku emisiju i medijski projekat u vezi sa pitanjima trgovine ljudima i organizovala je obrazovne i informativne aktivnosti, ali ti napori su bili na *ad hoc* bazi. Vlada je uvela SOS telefon za prikupljanje dojava o trgovini ljudima i javno je objavljivala informacije o aktivnostima za suzbijanje trgovine ljudima, uključujući podatke o krivičnim postupcima i naporima za zaštitu. Tema trgovine ljudima uključena je u srednjoškolske nastavne programe. Policija je nastavila da sprovodi zakon protiv korišćenja komercijalnih seksualnih usluga, ali nije učinila napor da smanji potražnju za prinudnim radom. Licencirane su i pravno regulisane privatne agencije za zapošljavanje; međutim, posmatrači javljaju da su u praksi turističke agencije, takođe, zapošljavale radnike i da je to mahom bilo neregulisano zakonom. GRETA je izvestila da tržišnoj inspekciji treba do dva meseca da reaguje na prijave u vezi sa prevarnim poslovnim ponudama.

PROFIL ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Na osnovu izveštaja iz prethodnih pet godina, trgovci ljudima eksploatisali su domaće i strane žrtve u Srbiji i žrtve iz Srbije u inostranstvu. Trgovci ljudima su eksploatisali žene iz Srbije u svrhe seksualnog iskorišćavanja u Srbiji, susednim zemljama i širom Evrope, posebno u Austriji, Nemačkoj, Italiji i Turskoj. Trgovci su eksploatisali državljane Srbije, prevashodno muškarce, u svrhe prinudnog rada na teškim poslovima, kao što je građevinarstvo, u evropskim zemljama (uključujući Austriju, Belgiju, Hrvatsku, Francusku, Nemačku, Italiju, Crnu Goru i Rusiju) i u Ujedinjenim Arapskim Emiratima. Trgovci su eksploatisali decu iz Srbije, posebno Rome, u zemlji u svrhe seksualnog iskorišćavanja, prinudnog rada, prinudnog prosjačenja i lakših krivičnih dela. Inostrane žrtve identifikovane u Srbiji su bile iz Albanije, Kameruna, Danske, Nigerije i Pakistana. Hiljade migranata iz Avganistana, Iraka, Sirije i okolnih zemalja, koji prolazili kroz Srbiju ili tu bili zaglavljeni, predstavljali su i predstavljaju ranjivu grupu za trgovinu ljudima u okviru Srbije. Neki trgovci su navodno uticali na procese u slučajevima trgovine ljudima dajući mito žrtvi ili sudiji.

Prevod: ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima